

6. Талалай Л. Безпритульна течія : вибрані поезії / Л. Талалай. – Чернівці : Букрек, 2011. – 312 с.
7. Усик Л. М. Оцінні значення в ознаках та базисах фітонімів / Л. М. Усик // Мовні і концептуальні картини світу : збірник наукових праць. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. – № 10. – С. 617–625.
8. Шапошникова І. В. Лінгвостилістика творення образу України в українській поезії другої половини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / І. В. Шапошникова. – Запоріжжя, 1999. – 17 с.
9. Шуляк С. А. Лексико-тематичні парадигми у поетичному ідіолекті Євгена Гуцала : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / С. А. Шуляк. – Умань, 2005. – 175 с.

Тележкина О. А. Фитонимы в поэтической речи Леонида Талалая.

Аннотация

В рассматриваемой статье исследователь предпринимает попытку проанализировать особенности функционирования фитонимов в художественно-поэтической речи Леонида Талалая. Материалом для изучения стали стихотворения поэтического сборника «Безпритульна течія». Автор статьи выделяет основные структурно-семантические группы исследуемого пласта лексики, зафиксированной в проанализированных произведениях. Выявленные флоронаименования демонстрируют яркие свойства, реализующие в качестве активного стилистического средства.

Ключевые слова: художественно-поэтическая речь, языковая эстетическая система, фитоним, флоронаименование, флоролексема, структурно-семантическая группа, стилистическое средство.

Telezhkina O. O. Phytonyms in the poetic speech of Leonid Talalay.

Summary

In the article the author analyzes the peculiarities of phytonyms functioning in the artistic and poetic speech of Leonid Talalay.

The purpose of the article is to determine the vocabulary that describes objects of flora (on the material of a poetry collection «Homeless flow» by L. Talalay) and clarify its artistic and figurative properties that are found in the poet's verses. To achieve the outlined goal we need to accomplish the following objectives: to define a set of florolexemes in the artistic and poetic speech of Leonid Talalay and identify their thematic groups; to investigate the features of phytonyms use in language and aesthetic system of the poetry.

The object of the study is florolexemes chosen from the poetry of L. Talalay. The subject of the study is structural and semantic organization and functional and stylistic features of phytonyms as components of the poetic speech of the writer.

The author concludes that the poetry of L. Talalay contains the following structural and semantic groups of florolexemes: names of totalities (objects of nature created without human interference; natural objects created by man), common names, proper phytonyms (names of trees, bushes, vines, herbs (terrestrial, aquatic and wetland), flowers, vegetable crops, fruits (fruit trees, garden plants), partitive phytonyms. The mentioned floronames exhibit vivid features as active stylistic means.

Continuation of the initiated research can be performed in the study of floral metaphor as a component of artistic and image system of L. Talalay.

Key words: artistic and poetic speech, language and aesthetic system, phytonym, floroname, florolexeme, structural and semantic group, stylistic means.

УДК 811.161. 2'373.2

Терещенко Л. В.,

старший викладач кафедри слов'янської філології

Хмельницького національного університету

E-mail: ludater@ukr.net

**ТРОПЕЇЧНЕ ТА СИМВОЛІЧНЕ ВЖИВАННЯ БАЙКОПОЕТОНИМІВ
(НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ БАЙКИ ХІХ СТ)**

У статті розглядаються випадки тропеїчного вживання власних назв у текстах українських байок. Внаслідок аналізу мовного матеріалу досліджуваних творів можемо констатувати, що власні імена найчастіше трапляються у складі метафор, активно вживаються разом з епітетами, зокрема метафоричними, а також на асоціативному та символічному рівнях широко використовується антитеза. Епізодично зустрічаються й інші стилістичні фігури: літота, перифраз, порівняння. Це зумовлено алегоричністю байки та її спрямованістю.

Ключові слова: байка, троп, метафора, метафоричний епітет, символ, пропріатив, власне ім'я, антитеза, порівняння.

Художній текст – своєрідна замкнена система організованих мовних засобів образності, де онім набуває різноманітних емоційно-експресивних, художніх конотацій, трансформується семантично, активізує свій тропеїчний смисл.

Актуальним завжди є аналіз функціонування пропріальної лексики в художньому тексті, оскільки повноцінний аналіз літературного твору не може обійтися без вивчення виражально-зображального потенціалу онімної лексики [5; 8]. Характеристика онімного простору художнього твору є вагомим складником глибинного розуміння тексту, усвідомлення прихованих смислів. Перші наукові дослідження з літературно-художньої ономастики започаткувалися порівняно недавно (наприкінці ХХ ст.), і увага до оніма в художньому тексті з боку лінгвістів продовжує зростати. Теоретичні питання літературної ономастики розробляли Є. М. Беліцька, Л. І. Дука, В. Ю. Канна, Н. В. Мудрова, О. К. Смирнов, О. В. Філатова, Т. В. Чуб та інші мовознавці, звертаючи увагу насамперед на проблеми ономастичної конотації, оказіональності онімів, специфіки їх перекладу (на матеріалі художньої літератури) тощо.

Особлива вартісність описових студій визначається тим, що саме на них ґрунтується більшість досліджень теоретичного характеру. Українські та російські ономастикони (або власні назви вказаних різновидів) окремих творів проаналізували М. В. Бережна, Е. О. Кравченко, І. О. Мариненко, О. Ф. Немировська; творчість певних письменників – Л. В. Біла, В. М. Галич, О. В. Климчук, Т. І. Крупеньова, М. Р. Мельник, С. Г. Мисик, Т. В. Немировська, І. І. Турута, О. О. Усова та ін.; у цілому жанрів – О. Ю. Андрієнко, Н. В. Ботвіна, Т. Б. Гриценко, В. М. Калінкін, Г. І. Мельник, І. В. Хлистун та ін. Спільними для названих вище дисертаційних робіт є характеристика семантичних, стилістичних й іноді дериваційних (структурних) особливостей літературних онімів.

Це свідчить про неухильний інтерес лінгвістів до пропріальної лексики в системі мови. Відгалуження «поетичної», або «літературно-художньої», ономастики як окремої наукової гілки передбачає закріплення за нею необхідного лінгвістичного простору. Ним стала мова творів окремих авторів чи авторського колективу, творів різних літературних жанрів, де об'єктом дослідження є багатоярусні пласти власних назв, уживаних у текстах. Більш глибоке уявлення про межі онімного простору художнього тексту дає аналіз сукупності онімного простору конкретної національної художньої літератури.

Незважаючи на велику кількість досліджень сфери вживання та функціонування пропріальних одиниць у літературних творах різних жанрів, доводиться констатувати, що кількісне та якісне розмаїття літературно-художнього ономастикону охоплює далеко не всі жанри літератури. Так, наприклад, не дослідженою поки що залишається пропріальна лексика української байки.

Власні назви у текстах художніх творів, або поетоніми, – один із найцікавіших об'єктів вивчення як з лінгвістичного, так і з літературознавчого погляду. Термін «поетонім» міцно вкорінився у системі ономастичної термінології не лише як словникова стаття [6], а й на позначення художнього феномену – онімів художнього тексту [3].

Дослідження онімів художнього тексту, або ж поетонімів, (В. М. Калінкіним був запропонований термін «поетонім» для позначення цього особливого художнього феномену) набуває свого розвитку у другій половині ХХ ст. [3, с 3].

Байка як жанр не виняток щодо використання власних назв. Інша справа, що специфіка «поведінки» оніма в байці досить своєрідна, оскільки це спричинене вимогами жанру. З огляду на рівень дослідження мовних особливостей української байки можемо стверджувати, що ономастикон байки в цілому й художньо-стилістичні функції власної назви в контексті жанру байки сучасними мовознавцями майже не розглядалися, тому питання тропеїчного використання онімів є **актуальним**. **Мета** нашої статті – простежити саме тропеїчне вживання оніма в тексті байки, що часто стає своєрідним естетичним кодом всього тексту твору.

Алегоризація і персоніфікація дають можливість розширити коло пропріальної лексики відапелятивними онімами, які виконують не лише номінативну функцію, але й художньо-естетичну, виражальну, що дозволяє вважати такі одиниці поетонімами. Використовуючи систему термінотворення в ономастиці, запропоновану М. М. Торчинським [9; 10], вважаємо за можливе називати пропріальну лексику жанру байки власними термінами: «байконім», «байкопоетонім», які

можуть використовуватися, поряд з узагальненими назвами «онім», «пропріатив», на позначення будь-якого власної назви в тексті байки.

Джерелом мовного матеріалу для нашого дослідження стали українські байки періоду XIX ст. [див.: 11; 12]. У цій статті ми зупинилися на ономастиконі окремих творів Я. Жарка, М. Шашкевича, П. Писаревського, Олени Пчілки, Б. Грінченка, П. Свенціцького, В. Боровика, І. Манжури, І. Верхратського, Ю. Федьковича, П. Куліша, М. Устияновича, М. Кузьменка та інших авторів, котрі зверталися до жанру байки у своєму творчому доробку.

У перші десятиліття XIX ст., у часи формування нового національного письменства, байка була одним із панівних і найпродуктивніших жанрів, який помітно сприяв демократизації літературного процесу. Байка має здавна сформовану структуру, традиційне коло образів, мотивів, сюжетів. Дійовими особами байки, поряд з людьми, виступають тварини, рослини, неживі предмети, котрі уособлюють певні ідеї та людські характери. Байка – це жанр літератури, який завдяки алегорії та метафорі передає певне повчання, висміює вади людські чи суспільні. Мова її проста, близька до народнорозмовної. Тому у байці немає великої кількості різноманітних стилістичних тропів та фігур.

Найчастіше байконіми трапляються у складі метафор (троп поетичного мовлення, де певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастністю [2, с. 444]), оскільки дійовими особами зазвичай у байках виступають рослини, тварини, неживі предмети, наділені людськими рисами: «Тут гірко **Кротик заривав**» [11, с. 23]; «**Кури збунтувались**» [11, с. 50]; «**Взялася Рибка радувати**», «**А Лебедь з дурних сміявся**» [11, с. 73–77]; «**Тож ся Пчілки пожурили**» [11, с. 78]; «**Верства Панькові одвічала**» [11, с. 107]; «**Питає Лисицю кум Бабак**» [11, с. 245]; «**Зареготався Лис**», «**Заєць раз ривав**» [11, с. 252, 254]; «**Ведмідь обід давав**» [11, с. 256]; «**Пишались Листки на дубі широчолім**» [11, с. 261]; «**Здивований зовсім, пита дітей Ішак**» [11, с. 288]; «**Ненароком Кінь підслухав, Як казав Собака...**» [11, с. 291]. Часто пропріативи вживаються разом з епітетами, зокрема метафоричними (троп поетичного мовлення, призначений підкреслювати характерну рису, визначальну якість певного предмета або явища і, потрапивши в нове семантичне поле, збагачувати це поле новим емоційним чи смисловим нюансом [2, с. 238]): «**Смирений Крот**» [11, с. 34]; «**Раз ся Пчолу виріли, Но бідні**» [11, с. 78]; «**Сіла б ти собі мовчки, Химерна Вороно**» [11, с. 108]; «**...мстивий Кінь**» [11, с. 255]; «**Ведмідь п'яненський**» [11, с. 256]; «**ясновельможний Лев**» [11, с. 264]; «**хитрий Рак рече**» [11, с. 275]; «**Редька ледача**» [11, с. 276]; «**Здивований Ішак**» [11, с. 288].

У байці позитивні риси характеру протиставляються негативним, тому на асоціативному та символічному рівнях широко використовується антитеза (стилістична фігура, побудована на підкресленому протиставленні чи зіставленні протилежних явищ, понять, думок, почуттів, образів [2, с. 48]). Так, у межах одного твору протиставляється розбійник і жертва: «...**Вовк, Віцю вхопивши...**» [1, с. 207]; розумна шляхетність і недолуга просторікуватість: «**Зустрілася з Левицею Свиня...**» [1, с. 220]; воля і рабське самозадоволення: «**Канарка, сидячи у клітці, Хвалилась так Синичці**» [1, с. 221], «**Осідланий Кінь сміявся з Степового**» [11, с. 272]; приземленість і високі ідеали: «**Зо смітника питає Курка у Орла**» [1, с. 228]; істинні трударі і пихата верхівка: «**Ви – Листя, ви – пани, Убралися – в розкішні жупани... А ми робітники, Коріння**» [11, с. 262]; соціальна нерівня – пан і селянин: «**Геть, мужлаї, бо копитами дам! – Гукає Кінь. – Звертай панам! Геть сам Іди, бо пригощу рогами! – Одказує один з Волів**» [11, с. 297]; «**Миша-городянка і Миша-хуторянка**» [11, с. 278].

Епізодично трапляються й інші стилістичні фігури: літота: **Поточок, Поросятка, Овечата, Вовченята, Котик, Петрусь**; антономазія: «**Пішов у пекло до Плутона**» [11, с. 110]; перифраз: **Лисичка – руда сестра**: «**А тільки трапилось Лисичці перш зловити, Ще й Оленя; руда сестра, Як по умові було тра, Товаришів всіх зараз кличе**» [11, с. 263–264]; **Сорока – білобока**: «**Всі думали: пропала білобока, – Аж ось – сусіль! – вернулася Сорока**» [1, с. 210]; порівняння: «**Мороз по шкурі виступає, Мов наче у Петрівку ніт**» [11, с. 113].

Традиційно героями української байки XIX ст. є рослини, тварини, об'єкти природи, побутові речі, які втілюють певні риси людей, а часто і стають своєрідними схематичними образами людей,

котрі говорять, думають, діють. Тому всі пропріативи-байконіми умовно можна поділити на дві групи: ті, що символізують позитивні якості, та негативні образи-символи.

До негативної символіки відносимо такі риси характеру й особливості поведінки, як хитрість та підступність, передані в більшості байок образами *Лисиці*(*Лиса*);зздристь символізує *Жаба*, дурість – найперше і найбільше *Осел*, але іноді й *Ворона*, а у П. Свенціцького – *Міхур* («*Плине Міхур по воді, Чом не потопає? Бо порожній! І дурному Також так буває*» [12, с. 191]). Висміюється лінь, дармоїдство образами *Джмеля*, *Трутня* [11, с. 79]. Звичайно ж, за народною традицією, боягузом є *Засць* («*На зламаний вербі сіренький Засць примостивсь І з переляку весь трусивсь*» [11, с. 286]); дріб'язковими і нахабними – *Курка*, *Свиня* [12, с. 82]). Такі риси, як зарозумілість, пихата зверхність на тлі загальної недалекості чи недолугості, притаманні *Сороці*, *Баранові*, *Віникові* [11, с. 107], а надокучливість одразу видає *Реп'яха*. Хвалькуватими і чваньковитими можуть бути несподівано різні люди. Так само й у байках спостерігаються герої на кшталт *Потік*, *Індик*, *Хміль*, *Редька*, котрі своєю мовою чи поведінкою засвідчують, якими саме в цьому контексті вони є, але не завжди трактування цих алегоричних образів збігається зі звичним народним. Так, *Індик* часто асоціюється з пихатістю чи невисокими розумовими здібностями («*Убрався Індик в пір'я Пави [...] Поміж Пави Індик ходить, Гордим оком по них водить*»), а от *Листя* – то вже авторське бачення і трактування: («*Пишались Листки на дубі широчолім Життям розкішним та значним*») [11, с. 261]. Тонка *Тростина*, звісно ж, асоціюється із гнучкістю та невмінням протистояти сильному, тому й гнеться-приспосовується: «*...лиш вітерець повине, ти ся колибаєш на тую і сію сторону*» [11, с. 102]. Тварини-хижаки й у байках стають такими ж символами, як у житті: злими, загребущими, кривдниками слабких, незграбами. Такими є особи, котрі названі байкопоетонімами *Вовк*, *Щука*(*Щупак*), *Яструб*, *Круки*, *Ведмідь*. Іноді письменники у своїх байках досить прозоро натякають на певні риси чи стани: *Хмари* – символ чогось темного («*...тя запро Хмари видіти тяжко, котрі тепла твого до мене не допускають і ще до того не раз громами мене разять*» [11, с. 100]), *Дяк* – хитренький і ненаситний («*Дяк стрепенувсь, засяяли очі, – До дичини він був охочий, – Та й думає: «На завтра Зайчик цей буде із сальцем мені... Люблю з сальцем я, та ще й з перцем*» [11, с. 286–287]).

На противагу негативним персонажам, виступають герої, що символізують інші риси. Більшість з них тихі та сумирні, тому стають жертвами самовдоволених вельмож, і лише деякі можуть дати їм відсіч. Скривдженими і гнобленими, беззахисними перед певними обставинами, неспроможними протидіяти несправедливості з боку сильнішого є *Вівця* (*Овечки*), *Ягнята* (*Овечата*), *Телята*, *Поросята*, *Карась* («*Овечкам бідним прийшлося до загину – Життя не стало від Вовків*» [11, с. 259]; «*Ягнята у крові... загрizenі Телятка... В яру Телиця... мертві Поросятка...*» [12, с. 275]; «*Карась зо страху шибався то сюда, то тудя, а на послід вискочив на ріні*» [11, с. 106]). В неволі часто живуть *Канарки* («*Канарка, сидячи у клітці...*» [1, с. 221]); а *Крїт* трохиспростовує народне уявлення про себе, несподівано стає самокритичним: сліпий, не бачить чужих гріхів, тому вважає всіх добрими, а себе найбільшим шкідником [11, с. 34]). Довірливий *Вуж* – пожалів *Їжа* й впустив у свою домівку, за що й поплатився («*Не перечив Вуж, а Їжа, всунувшись, розложився по своїй волі так, що Вужеві не стало місця*» [11, с. 102]). Справжніми трудівниками є *Білочка*, *Пчола* (*Бджола*), *Мурашки* («*У Лева Білочка служила, Що там робила, що пекла*» [12, с. 212]); не менш працюватими є і звичні домашні тварини, як-от: *Воли*, *Кінь*, і навіть знаряддя праці (*Плуги*) стають символом самої праці. Часто оборонцями й захисниками скривджених зображені *Пес* (*Собака*), *Козут* (*Півень*), *Гусак*, *Орел* («*Аж тут Орел десь нараз появився, А Круки – у ноги! Забули, сердешні, Що живуть Орли ще – сильні, небезпечні*» [11, с. 309]). Символічну стабільність, упевненість несуть в текстах *Дуб*, *Коріння*, *Ріка* («*А от, бува, хоч раз, Коли Коріння зв'яне, То вже напевно, що не стане Ні дерева, ні вас*» [11, с. 263]); турботу й співчуття – *Горлиця* («*Видяча Горлиця, на дереві сидяча, що Пчола загибає вергла листочок у воду і тим способом вирятувала небогу*» [11, с. 100]). Традиційно в народній творчості чистоту й невинність уособлюють лебеді. Так само і в багатьох байкарів: *Лебідь*, *Лебідка* – чисті й білі, і ніяке багно до них не пристане. («*Водою плила Лебедка біла*» [11, с. 77]). Позитивними і світлими

сприймаються в контексті образи *Соловейка (Соловій), Жайворонка* («*І Жайворонок знявся над полями, Душею чуючи, де воля і краса*» [1, с. 236]); тепло і світло випромінюють *Вогник, Сонце* («...розганяєш (Сонце) мраки ночі» [11, с. 100]); природну красу демонструють *Метелики, Пави* («*Пестрокрилі Метелики Граються зо мною*» [12, с. 200]); життєву силу несуть квіти – *Барвінок, Зірочки, Гвоздик, Лілея*: «*Барвіночок хрещатий... леліють Зірочки, Гвоздик, на пахоці багатий, Лілея біла й ніжна Резеда Тихенько з купки вигляда*» [1, с. 238]).

Також серед байконімікону наявні інтернаціональні символи: щасливої, вдалої долі – *Фортуна* («*Поки Іван збиравсь...та вийшов з хати, –Фортуну поминай як звати!..*» [12, с. 132]), обдарованості, таланту – *Парнас* («*Вже жне дурно нас Узято на Парнас; Це, мабуть, музи вже по набридали*» [1, с. 205]), вишуканості, античності – *Греція* («*Як вигнано із Греції богів, То на людей їх землі всі побрали*» [1, с. 205]).

Інші пропріативи називають другорядних героїв, які згадуються у тексті байки лише побіжно, тому виконують тільки номінативну функцію. Вони не кваліфікуються як символи.

Отже, найпоширенішими стилістичними тропами, у складі яких зафіксовані пропріативи, є метафора, метафоричний епітет та антитеза. Це зумовлено алегоричністю байки та її спрямованістю (максимально наблизити до мови і свідомості народу). Образами-символами в українській байці найчастіше є тварини, рослини, побутові речі та об'єкти природи, які виступають у ролі головного персонажа твору. Умовно їх можна поділити на позитивні, проте знедолені чи скривджені, та негативні, які гноблять, утискають інших. Оскільки байка покликана вказати на зло, висміяти його спонукати до викорінення, то й переважають у текстах жанру персонажі, які символізують негативні риси поведінки. Тропеїчне використання онімів у текстах байки хоч і не дуже насичене, проте не обмежується тільки алегоричністю. В основі тропів та символічного звучання зазвичай лежить народне трактування образів навколишнього світу. Саме цим авторська байка стала одним з найближчих до народної творчості жанром, котрий і висміює, і виховує, і спонукає до роздумів.

Список використаної літератури

1. Грінченко Б. Зібрання творів: у 2 т./ Борис Грінченко. – К. : Вид-во АН УРСР, 1963. – Т. 1. – С. 205–238.
2. Калинин В. М. Поетика онима / В. М. Калинин. – Донецк, 1999. – 408 с.
3. Гром'як Р. Т. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів. – К.: Академія, 2007. – 752 с.
4. Литвин Л. В. Ономастична система художньої прози (на матеріалі французьких романів XIX–XX століть) : дис. ... канд. філ. наук: 10.02.05 – роман. мови / Л. В. Литвин. – К., 2006. – 242 с.
5. Перкас С. В. Урбанонимы в художественном тексте / С. В. Перкас // Имя нарицательное и имя собственное / С. В. Перкас. – М.: Наука, 1978. – С. 187.
6. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 187 с.
7. Суперанская А. В. Теория и методика ономастических исследований / А. В. Суперанская, В. Э. Сталтмане, Н. В. Подольская, А. Х. Султанов. – М. : Наука, 1986. – 256 с.
8. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 160 с.
9. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: [монографія] / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 548 с.
10. Торчинський М. М. Термінологія української поетоніміки (літературної ономастики) / М. М. Торчинський // Українська термінологія і сучасність : збірник наукових праць. – Вип. VI. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 339–343.
11. Українська байка: [збірка байок]. – Х. : Фоліо, 2008. – 317 с.
12. Українська дождовтнева байка : антологія [упорядкув. Б. Деркач]. – К. : Радянський письменник, 1966. – 370 с.

Терещенко Л. В. Тропенческое и символическое употребление байкопозтонимов (на материале украинской байки XIX в.).

Аннотация

В статье рассматриваются случаи использования имен собственных, выбранных их басен украинских авторов, в качестве художественных тропов. Вследствие анализа языкового материала исследуемых произведений можно сделать выводы, что собственные имена чаще всего встречаются в составе метафор,

активно використовуються разом з метафоричними епітетами, а також на асоціативному і символічному рівнях широко використовується антитеза. Епізодически зустрічаються і інші стилістичні фігури: литота, перифраз, порівняння. Це обумовлено алгоричністю басні і її спрямованістю.

Ключеві слова: *проприатив, українська басня, троп, метафора, метафоричний епітет, символ, імя власне, антитеза, порівняння.*

Tereshchenko L. V. Tropeic and Symbolic Usage of Fable-Poetonyms (on the Material of Ukrainian 19th Century Fables).

Summary

In the article the cases of tropeic usage of proper names in Ukrainian fables are considered. The fables created by Ya. Zharko, M. Shashkevych, P. Pysarevskyi, Olena Pchilka, B. Grinchenko, P. Svyentsitskyi, V. Borovyk, I. Manzhura, I. Verkhratskyi, Yu. Fedkovych, P. Kulish, M. Ustyanyovych, M. Kuzmenko and other authors are analyzed. Their works are included in the collective works «Ukrainian Pre-Revolutionary Fable» Anthology (1966) and «Ukrainian Fable» (2008). The fable has a long-standing formed structure (since the prosaic «parables» of the legendary Ancient Greek fabulist Aesop), the traditional group of characters, motives, plots. The main characters of the fable alongside with the people (strictly speaking – schematic figures of people) are animals, plants, inanimate objects, which personify some ideas and people's characters. The purpose of the fable is to ridicule people's drawbacks, society's evil features aiming to correct or get rid of them. The language of this genre is simple, similar to people's common speech. That is why there are not so many stylistic devices and tropes in the fable. Resulting from the linguistic analysis of the investigated works we can assert that proper names are most frequently used in metaphors, they occur in the structure of epithets, namely metaphoric, on the associative and symbolic levels antithesis is widely used. Occasionally some other stylistic devices occur: lithote, periphrasis, comparison. It is conditioned by the allegoric features of the fable.

Keywords: *propriativ, Ukrainian fable trails, metaphor, metaphorical epithet character, a proper name, antithesis, comparison.*

УДК [811.112.2'367]:070.41

Терещенко Т. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької та французької мов
Рівненського державного гуманітарного університету
E-mail: tetyana-tereschenko@yandex.ru

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕЛІПТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ ЗАГОЛОВКІВ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРЕСИ)

Стаття присвячена характеристиці комунікативно-прагматичного потенціалу заголовків, які містять еліптичні конструкції. Еліптичні заголовки є характерною рисою сучасної публіцистики, оскільки своєю стислістю, лапідарністю, незавершеністю вони більше приваблюють читачу увагу, ніж заголовки у вигляді повних, закінчених висловлювань. Автором статті запропонована і проаналізована класифікація еліптичних заголовків, узятих з німецької преси.

Ключові слова: *еліптичні конструкції; елімінація; актант; лапідарність; експресивність.*

Постановка проблеми. Заголовок є важливою і невід'ємною одиницею тексту. Яскравий, помітний заголовок не тільки привертає читачу увагу, але й оптимізує сприйняття тексту. Особливу групу назв формують заголовки публіцистичних текстів, що відрізняються різними структурними особливостями. До таких назв, насамперед, слід віднести заголовки, що містять еліптичні конструкції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення еліпсису в мовознавстві складає щедрий доробок як українських так і зарубіжних мовознавців. Різні аспекти еліпсису ставали предметом аналізу дослідників: структурно-семантична типологія еліпсису досліджена у працях Д. Гудкова, К. Швабе, Б. Шварца, стилістичні особливості досліджували Р. Дудучава, Р. Рєзнік, Н. Ситнова,